Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזע ציטונג קאנן מאן יעדען טאג פּרענומעריערען אונד דער פּרענומעראציאָנס-פעריאָדען בעגיננט מיט דעם עמפּפֿאנגע דעס ערסטען בלאטטעס.

דיא רעדאקציאָן בעפֿינדעט זיך אין פּעסט אלט-גאססע נ' 1. וואָהין מאן אויך דיא פּרענומעראציאָנסגעלדער צו זענדען בעליעבט.

יודישע פּעסטער ציטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט דריימאל וואָכענטליך (מאָנטאג, מיטטוואָך אונד פֿרייטאג) אונד קאָסטעט פֿיר עסטערייך-אונגארן גאנציעהריג 10 גולדען עסט.-וועהר. האלבּיעהריג 5 " " " פֿירטעליאהר 2 גול' אונד 50 קר' ע.-וו.

פֿיר'ס אויסלאנד גאנציעהריג 11 גולדען עסט.-וועהר. האלבּיעהריג 5 גול' אונד 50 קר' ע.-וו. פֿירטעליאהר 2 " " 75 " "

Nr. 137, ניינטער יאהרגאנג | פּעסט, מאָנטאג יג כסליו ה.ת'ר'ל'ח' | Pest, den 19. November 1877.

דער קריעג.

זייט פֿאָריגעם פֿרייטאג איזט אויף דעם קריעגס-שויפּלאטצע קיין וויכטיגעס עראייגניס פֿאָרגעקאָממען. דיא נאכריכט, דאס זיך דיא רוסישען ארמעען מיט דען סערבישען בערייטס פֿעראייניגט האבען, האט ביז היטע נאָך קיינע בעשטעטיגונג געפֿונדען. דיא רוסען זינד ווייטער אלס ביז ווראצא אונד יאבלאָניצא ניכט פֿאָרגעריקט, אונד אָסמאן פאשא האָלט זיך נאָך אימּמער אין פלעווינא מיט בעוואונדערונגס-ווירדיגער טאפּפֿערקייט אונד אויסדויער. — צווישען ווראצא אונד דער סערבישען גרענצע ליעגט נאָך דיא בעדייטענדע טירקישע שטאדט בערקאָוואץ. דיא רוסען פֿערזוכטען שאָן אָפֿט, אויך דיעזע שטאדט צו ערשטירמען, אום דער סערבישען גרענצע נעהער קאָממען צו קאָננען; אבער איינע טירקישע ארמעע-אבטהיילונג, דיא מעהעמעד אלי פאשא פֿאָן זאָפֿיא אויס דאָרטהין זענדעטע, נאהם ביי בערקאָוואץ איינען בעדייטענדען קאמפּף מיט דען רוסען אויף אונד שלוג דיאזעלבען ביז ווראצא צוריק. אין דער נאכט פֿאָם 14-טען אויף דען 15-טען נאָוועמבער האט דיא ארמעע אָסמאן פאשאס אין פלעווינא דריימאל איינען אנגריפֿף אויף דיא שטעללונגען דער ארמעע דעס רוסישען גענעראלס שכאָבעלעף ביי ברעסטאָוויצא אונטערנאָממען; אבער נאָך דער מעלדונג רוסישער דעפּעשען זינד דיא טירקישען אנגריפֿפֿע אימּמער צוריקגעוויעזען וואָרדען. רוסישע דעפּעשען מעלדען פֿערנער, דאס אָסמאן פאשא אין פלעווינא האָכסטענס נאָך פֿיר 6 וואָכען מיט לעבענס-מיטטעלן פֿערזעהען איזט. — דאגעגען מעלדען אנדערע דעפּעשען, דאס אָסמאן פאשא נאָך פֿיר זעהר לאנגע צייט פֿוטטער אונד לעבענס-מיטטעל אין פֿאָרבערייטונג האט; דענן זאָנסט העטטע ער זיכער שאָן פֿריהער פלעווינא פֿערלאססען אונד זיך נאָך זאָפֿיא צוריקגעצאָגען. מאן קאנן זיך דענקען, דאס איין זאָ קלוגער קריעגס-העלד, וויא אָסמאן פאשא, אויך אויף דען פֿאלל בעדאכט וואר, אלס עס דען רוסען געלינגען זאָללטע, איהן אויך פֿאָן דער וועסטליכען זייטע גענצליך איינצישליעסען. אָסמאן פאשא מוס אין דען לעטצטען טאגען פֿיעלע אויספֿאָללע געמאכט האבען, אונד האט זאָמיט דיא רוסישען בעלאגערער צור גענוגע בעשעפֿטיגט: דענן זאָנסט העטטע עס דיא רוסען וויעדער געליסטעט, נאָך ווייטער איבער יאבלאָניצא הינויס פֿאָרצודרינגען. זאָ אבער מוסטע איין טהייל דער פֿאָרדרינגענדען ארמעע דעס גענעראלס גורקאָ נאָך פלעווינא צוריקבערופֿען ווערדען, אום דאָרט דען אנגריפֿפֿען אָסמאן פאשאס ווידערשטאנד צו לייסטען.

אים שיפּקא-פּאססע האבען זיך דיא טירקען אין לעטצטערער צייט דעראַרטיג בעפֿעסטיגט, דאס עס דען רוסען ניכט מעהר געלינגען ווירד, דורך דען שיפּקא-פּאס דאס באלקאן-געבירגע צו איבערשרייטען, זעלבסט ווענן דיא רוסען נאָך זאָ פֿיעלע פֿערשטערקונגען האָלען זאָללטען. דיא טירקישען קאנאָנען אים שיפּקא-פּאססע, וועלכע דאָרט אויף דען האָכסטען בערגען איינגעשטעללט זינד, בעהערשען דיא גאנצע געגענד, אונד דער זיך נעהערנדע פֿיינד ווירד מיט לייכטיגקייט ניעדער-באָמבארדירט. דיא רוסען האטטען בערייטס איינע נייע באלקאן-ארמעע אין טירנאָווא איינגעשטעללט, דיעזע שיקטע זיך אויך שאָן אן, דאס באלקאן-געבירגע צו איבערשרייטען, אום אבערמאלס נאָך אדריאנאָפּעל קאָממען צו קאָננען; אבער אים שיפּקא-פּאססע איזט איהר וועג דורך דיא טירקען אבגעשפּערט וואָרדען.

וועסטליך פֿאָן רוסטשוק, ראסגראד אונד שומלא האט שאָן לאנגע קיין בעדייטענדער קאמפּף שטאטטגעפֿונדען, דיא טירקישע ארמעע אונטער סולימאן פאשא האט זיך דאָרט דעראַרטיג פֿעסטגעזעטצט, דאס דיא רוסען קיינען אנגריפֿף אויף דיאזעלבען וואגען. — איינצעלנע פֿאָרפּאָסטען-געפֿעכטע זינד שאָן דאָרט אָפֿט פֿאָרגעקאָממען, וואָביי אבער אימּמער דיא רוסען צוריקגעדרענגט וואורדען. —

דאס מערקווירדיגסטע היעביי איזט, דאס מאן פֿאָן דער רוסישען ארמעע אין דער דאָברודשא שאָן זייט פֿינף מאָנאטען ניכטס האָרט. בעקאננטליך וואר דער ערסטע דאָנוי-איבערגאנג דער רוסען נאָך דער דאָברודשא, וואָ דיא רוסען שאָן ביינאהע איין האלבעס יאהר טהאטענ- אונד ווירקונגסלאָז שטעהען. דער דאָרט קאָממאנדירענדע רוסישע גענעראל צימּמערמאנן מוס וואהרשיינליך איינגעשלאָפֿען זיין. דיא דאָברודשא-געגענד איזט אָהנעהין איינע וויסטע, אונד נון קאָממט נאָך יעטצט דער ווינטער אונד פֿערליידעט דען רוסען איהרען דאָרטיגען אויפֿענטהאלט אין איינער פֿיר זיא זעהר גרויזאמען ווייזע. — אין דיעזער דאָברודשא שטעהט אויך דיא טירקיש-עגיפּטישע ארמעע אונטער קאָממאנדא דעס עגיפּטישען פּרינצען האססאן, אונד פֿאָן דיעזער האָרט מאן וועניגסטענס זאָפֿיעל, דאס זיא דאס פֿאָרדרינגען דער רוסען אין דער דאָברודשא קרעפֿטיגסט פֿערהינדערט. —

דאגעגען לאססען וויעדער דיא מאָנטענעגרינער אין לעטצטער צייט פֿיעל פֿאָן זיך הערען. זיא שטאָסען זעלטען אויף איין בעדייטענדעס הינדערניס, אונד ריקען אים איילמארש ווייטער אונד אימּמער ווייטער. געסטערן פֿריה וואר היער איינע פּריוואט-דעפּעשע איינגעטראָפֿפֿען מיט דער מעלדונג, דאס דיא מאָנטענעגרינער אויך שאָן דיא טירקישע זעע-שטאדט אנטיוואַרי ערשטירמט העטטען. אנטיוואַרי איזט איינע בעדייטענדע האפֿענשטאדט אין דער טירקישען פּראָווינץ אלבאניען, אם אדריאטישען מעערע, איזט אויך ניכט וייט פֿאָן דאלמאציען, אונד זאָמיט האט עסטערייך איינען נייען נאכבאר צור זעע בעקאָממען!

איינע געסטריגע וויענער דעפּעשע מעלדעט: דיא עסטערייך-אונגארישע רעגיערונג האט בערייטס אן דען פֿירסטען פֿאָן מאָנטענעגראָ איין שרייבען ערגעהען לאססען, אין וועלכעם איהם אנגעדייטעט ווירד, דאס ער זיך אין אנטיוואַרי ניכט פֿעסטזעטצען דירפֿע. איבער דיעזע האפֿענשטאדט ווערדען ניכט דיא וואפֿפֿען, זאָנדערן דיא אייראָפּעאישען מעכטע צו ענטשיידען האבען. דיא רעוואָליציאָן אין באָסניען אונד אין דער הערצעגאָווינא איזט ביינאהע גענצליך אונטערדריקט, נור דיא מאָנטענעגרינער זינד עס יעטצט, וועלכע דיא טירקייא אים זיד-וועסטען בעאונרוהיגען אונד בעקריעגען.

אין אזיען זינד דיא רוסען איבער דעוועבאָיאן הינויס נאָך אימּמער ניכט פֿאָרגעריקט. — וויא איינע געסטריגע דעפּעשע מעלדעט, ריהרען זיך יעטצט דאָרט דיא רוסען וויעדער, זיא האלטען נייע פֿערשטערקונגען אונד וואָללען דיא שטאדט ערצערום פֿאָן דער נאָרד-זייטע אנגרייפֿען. דער רוסישע גענעראל היימאנן וויל זאָ לאנגע ניכט רוהען, ביז ער אויך ערצערום אין הענדען האט. דאָרט וויל ער זיך דאנן פֿעסטזעטצען אונד איבערווינטערן. (זיעהע נייעסטעס.)

אין אזיען זינד נון יעטצט דרייא טירקישע פֿעסטונגס-שטעדטע, וועלכע פֿאָן דען רוסען בעלאגערט ווערדען; נעמליך: קארס, באטום אונד ערצערום. דיא בעלאגערונג דער פֿעסטונג קארס נאהם איהרען רעגעלמעסיגען פֿאָרטגאנג. דאס רוסישע באָמבארדירען ריכטעטע זיך בערייטס געגען אללע פֿאָרפֿעסטונגען, אָהנע דאס דאָרט דיא רוסען ביז פֿאָרגעסטערן איינען ערפֿאָלג ערציעלען קאָננטען. קארס האט אויסער דער הויפּט-פֿעסטונג נאָך 12 קליינערע, דאָך בעדייטענדע פֿאָרפֿעסטונגען. קארס האט שאָן מעהרערען בעלאגערונגען וויעדערשטאנד געלייסטעט, אונד עס העטטע זיך אויך דיעסמאל ניכט ערגעבען, ווענן עס נור מיט לעבענס-מיטטעלן גענוגענד פֿערזעהען וועהרע. פֿאָר קארס שטעהען יעטצט 30000 רוסען, וועהרענד ביי דעוועבאָיאן פֿאָר ערצערום געגען 20000 רוסען שטעהען. זאָ לאנגע דאהער זיך נאָך קארס האלטען קאָננטע אונד זאָ לאנגע דיא הויפּט-ארמעע ביי קארס צובריננגען מוסטע, העטטע גענעראל היימאנן קיינען גראָססען שטאָס געגען ערצערום בעווערקשטעלליגען קאָננען. — אויך דיא טירקישע פֿעסטונגס-שטאדט באטום אם שווארצען מעערע ווירד פֿאָן דעם דאָרטיגען קאָממאנדאנטען דערוויש פאשא אויף דאס בעסטע פֿערטהיידיגט. דיא רוסען שטעהען שאָן איין האלבעס יאהר פֿאָר דיעזער פֿעסטונג אונד קאָננען איהר ניכט בייקאָממען.

איינע קאָנסטאנטינאָפּלער דעפּעשע פֿאָם 17-טען נאָוועמבער בראכטע פֿאָלגענדע מעלדונג: געסטערן האט היער איין קריעגס-ראטה אונטער פֿאָרזיטץ דעם סולטאנס שטאטטגעפֿונדען, אונד אין דיעזעם ווארדע בעשלאָססען, מיט אללער מאכט אונד קראפֿט דיא פֿאָרטזעטצונג דעס קריעגעס צו בעטרייבען אונד אין דער געגענווערטיגען לאגע קיינע פֿריעדענס-געדאנקען אויפֿקאָממען צו לאססען. דיא טירקען זעלבסט וואָללען דען קריעג ביז אויף דען לעטצטען מאנן פֿאָרטפֿיהרען. טעגליך מעלדען זיך נייע פֿרייוויללינגע צו דען וואפֿפֿען. דיאזעלבען ווערדען מיט געוועהרען פֿערזעהען אונד נאָך דעם וועסטען צו מעהעמעד אלי פאשא געזענדעט.

געסטערן איבעררייכטע אויך דער סולטאן זיינער נייען בירגער-גארדע דיא פֿאהנען, היעלט דאביי איינע אנשפּראכע, אין וועלכער ער זאגטע: „דיא עהרע דער טירקישען נאציאָן ערפֿאָרדערע דיא פֿערטהיידיגונג דעס פֿאטערלאנדעס, דיא וואהרונג זיינער רעכטע אונד ווירדע דורך אויסאיבונג דעם אללגעמיינען קריעגס-דיענסטעס. דיא שאפֿפֿונג דער נייען בירגער-גארדע האט צור פֿערמעהרונג אונזערער שטרייט-קרעפֿטע אויך פֿיעל בייגעטראגען. גאָטט מאָגע דיעזע פֿאהנען אין צייכען אונזערער אונאבהענגיגקייט אונד דער וואהרונג אונזערער רעכטע זיין לאססען!"

ענגלאנד מאכט נון אין דער שטיללע זיינע זעהר בעדייטענדען קריעגס-ריסטונגען. עס שטעהט אויף דער לויער אונד ווארטעט נאָך אימּמער, וואס רוסלאנד אונטערנעהמען ווירד. זאָ לאנגע נאָך רוסלאנד דיא ענגלישען אינטערעססען ניכט פֿערלעטצט, וויל ענגלאנד ניכט איינגרייפֿען; אבער אים זעלבען אויגענבליקע, אלס אירגענד ענגלישעס אינטערעססע בעריהרט ווירד, ווירד אויך ענגלאנד וויא דורך איינען צויבער שלאגפֿערטיג דאשטעהען.

דיעזעס וועלמהויזע איין, אום דיא איהן פֿיעללייכט מאנכער מיניסטער בענייידעט האט. — ראָטהשילד מאכטע קיין גראָססערעס געשעפֿט, אָהנע פֿריהער דען ראטה דעם העררן בראנדיים איינגעהאָלט צו האבען. אייך אללען היזליכען- אונד יאגד-אונ-טערהאלטונגען דער פֿאמיליע ראָטהשילד גאלט בראנדיים אלס דיא ערסטע אונד בעליעבטעסטע פערזאָנליכקייט. ער האט זיך שטעטס דורך זיינען לעבהאַפֿטען געשעפֿטס-גייסט, זיינע עהרליכקייט אונד פינקטליכקייט אויסגעצייכנעט. אום זאָ אונ-גלויבליכער קלאנג עס, אלס אין פאריז פלאָטצליך דיא נאכריכט זיך פֿערברייטעטע, הערר בראנדיים זייא דורכגעגאנגען. אייך דער באָרזע וואָללטע דיעס ניעמאנד גלייבען. מאן שיקטע זאָפֿאָרט צו ראָטהשילד אום אויסקונפֿט, דער אבער עס צוגע-שטעהען מוסטע, דאס זיין ערסטער אונד טרייעס-טער בעאמטער זיך געפֿליכטעט האבע. — דיא אורזאכע דיעזעס אונערוואַרטעטען עראייגניססעס ליעגט אין דער גרענצענלאָזען „שפיעל-זוכט" דעס אונגליקליכען מאננעס. אונד דיעזע שפיעל-זוכט וואר איינע דאָפּפעלטע: ער שפיעלטע אייף דער באָרזע אונד שפיעלטע אבער אייך קאַרטען. וויא עס הייסט, זאָלל ער אָפֿט אין איינעם זיטצע ביים קארטען-שפיעלע [20000] פֿראנקס פֿערלאָרען האבען.

*(דער קאָניג אים ראבבי-נער-סעמינאר.) געסטערן דאָננערסטאג אום 3 איהר נאכמיטטאגס האט דער קאָניג אין בעגלייטונג זיינעס גענעראל-אדיוטאנטען אונד דעס קולטוס-מיניסטערס טרעפֿאַרט דאס היעזיגע ראבבינער-סעמינאר בעזוכט. דאס סעמינאר-געביידע וואר מיט טעפפיכען אונד בלומען אייף דאס שאָנסטע געשמיקט. צום עמפפֿאַנגע דעס קאָניגס שטאנדען אם איינגאנגע דעס געביידעס אללע ראבבינער פעסט-אָפֿענס, דיא סעמינאר-פראָפֿעססאָרען, דיא געמיינדע-פֿאָרשטעהער, דער יידישע רייכטאגס-דעפוטירטע מאָריץ וואהרמאנן אונד מארטין שווינגער. זאָפֿאָרט נאך דעם איינ-טריטטע דעם קאָניגס אין דען זאאל שפראכען דיא ראבבינער ברילל אונד בלאָך מיט לייטער שטימע דיא ביים אנבליקע דעס קאָניגס פֿאָר-געשריעבענע ברכה. היערויף היעלט הערר מאָ-ריץ שווייגער אן דען קאָניג פֿאָלגענדע אנשפראכע: „קאייזערליכע אונד אפאָסטאָליש קאָניגליכע מא-יעסטעט! אללערגנעדיגסטער הערר! אים נאמען דער קאָממיסיאָן אונד דער פראָפֿעסאָרען דיעזעס סעמינארס בעגריסע איך אייערע מאיעסטעט מיט טיעפֿסטעם דאנק-געפֿיהלע אין דיעזער אנשטאלט, וועלכע נור דורך דיא גנאדע אייערער מאיעסטעט צור אויסבילדונג אונזערער ראבבינער ערבויט וואורדע. וויר נעהמען דיעזען אללערגנעדיגסטען בעזוך אלס אונזערע אללערהאָכסטע אויסצייכנונג אן; וויר בעטראכטען דיעזע אויסצייכנונג אלס איין גוטעס צייכען פֿיר דאס ערסטע בעגאָננענע ווירקען דיעזער אנשטאלט, אונד וויר ווערדען בע-מיהט זיין, דאס צו טהון, וואס אייערע מאיעסטעט פֿאָן דיעזער אנשטאלט ערוואַרטען. דער הימטעל זעגנע אייער מאיעסטעט, גאָטט מאָגע אייערע מא-יעסטעט צור בעגליקונג איהרער פֿאָלקער איינע לאנגע רייהע פֿאָן יאהרען אם לעבען ערהאלטען!" נאך דיעזער אנשפראכע ליעס זיך דער קאָניג אל-לע ראבבינער אונד פראָפֿעסאָרען פֿאָרשטעללען. נאכדעם דער קאָניג מיט דעם יידישען רייכס-טאגס-דעפוטירטען וואהרמאנן איניגעס געשפראָ-כען, ריכטעטע ער אן יעדען איינצעלנען דער פראָפֿעסאָרען דיא פראגע, וויא זיא פֿריהער וואַרען אונד וועלכע געגענשטענדע זיא אונטערריכטען? דער קאָניג בעגאב זיך זאָדאנן אין דיא סעמינאר-סינאגאָגע, וואָ איין קאפיטעל תהלים אבגעזונגען וואורדע. ביים איינטרעטען אין דיא סינאגאָגע האט דער קאָניג זעלבסט דיאיעניגען, וועלכע בלאָס-קאָפֿפיג געשטאנדען, אייפֿגעפֿאָרדערט, זיך דען קאָפּף צו בעדעקען. דער קאָניג פֿאנד היער וואָהל-געפֿאללען אונד זאגטע: „עס זייא אנערקענגענס-ווערטה, ווענן מאן מיט קליינען מיטטעלן זאָלך שאָנעס צו שטאנדע ברינגט." זאָדאנן בעזוכטע דער קאָניג אללע אונטערריכטס-קלאססען דעס סעמי-נארס אונד בעפֿראגטע דיא פראָפֿעסאָרען איבער דיא לעהר-געגענשטענדע. אייך אן פֿיעלע ראבבי-נאטס-קאנדידאטען ריכטעטע דער קאָניג אין לייט-זעליגער וויייזע פֿערשיעדענע פֿראגען. אם לענגס-טען האט זיך דער קאָניג אין דער סעמינאר-ביבליאָ-טהעק אייפֿגעהאלטען, וואָ ער דיא פֿיעלען גמרות אונד ספרים בעטראכטעטע. דער קאָניג האט זאָ-דאנן אין דאס „פֿרעמדענ-בוך" זיינען נאמען „פֿראנץ יאָזעף" איינגעשריעבען. צו דעם בויאמייסטער דעס סעמינאר-געביידעס זאגטע דער קאָניג: „דער בויא געפֿאָללט מיר זעהר גוט, נאמענטליך פֿרייט עס מיך, דאס דיעזעס שטאאטס-געביידע אין ווירקליכקייט ניכט מעהר געקאָסטעט, אלס מאן פֿאָראויס-בערעכנעטע." (דענן זאָנסט איזט עס ביי שטאאטס-ארבייטען גאר הייפֿיג דער פֿאלל, דאס דיא ווירקליכען קאָסטען אללע פֿאָר-אויס-בערעכנונגען איבערשרייטען.) דער קאָניג פֿערווייילטע דרייא פֿיערטעל שטונדען אים סעמי-נאר-געביידע אונד זאגטע דאנן ביים וועג-געהען: „דיא אנשטאלט האט מיך מיט בעזאָנדערער בע-פֿריעדיגונג ערפֿיללט, איך האָפֿפֿע אונד ערוואַר-טע, דאס זיא אים זיננע דער פֿאטערלאנדס-ליעבע געלייטעט ווירד. זיא קאָננען מיינער פֿאָרטוועה-רענדען אונטערשטיטצונג פֿערזיכערט זיין."

= געסטערן האטטע אייך דיא דעפוטאציאָן דער אָרטהאָדאָקסען איזראעליטען אוידיענץ ביים קאָ-ניגע, וואָביא אום דיא טהיילונג דעס שול-פֿאָנדעס געבעטען וואורדע. נאכדעם דיא פֿאָרטשריטטס-פּארטייא איהרען גראָססען טהייל פֿיר'ס סעמינאר פֿערווענדעט: דיא פרעסבורגער ישיבה זאָלל פֿערגראָססערט אונד עבענפֿאללס אייך קאָסטען דעס שול-פֿאָנדעס צו איינער לאנדעס-אנשטאלט געמאכט ווערדען. — דער קאָניג פֿערשפראך, דאס דער רייכסטאג זיכער אייך דען בערעכטיגטען אנשפריכען דער אָרטהאָדאָקסען רעכנונג טראגען ווערדע. —

געשעפֿטסבעריכט

פֿאָם פעסטער לעאָפּאָלדי-מארקט.

וואָללמארקט. לאממוואָללען, פֿיינע 118—124 גולד., מיטטעלערע 85—90 גולד. — הויט-וואָללע, מיטטעלערע 80 — 90 גולדען. — גערבער-וואָללע, מיטטעלפֿיינע 67—70 גולד. ציגאיא וואָללע 70—71 גולד. (אללעס פער 56 קילאָ.)

האנף. ראָה-האנף 41—42 גולדען, שפיטצ-האנף אָהנע באָרטעל 57 — 63 גולד. שפיטצבאָר-טעל 44—53,50 גולד. האנף געריעבענער לאנג 70—75 גולד. באָרטעל געריעבענער 58—60 גול. שפינג-האנף 75—84 גולד. שוסטער-האנף אפאטהיגער 110—120 גולד. ווערג 20 — 35 גולד. — (אללעס פער 100 קילאָ.)

פֿעדערן. דער מארקט וואר דיעסמאל פֿאָן צאהלרייכען קייפֿערן בעזוכט, אונד דיא צו-געפֿיהרטען 1700 מעטער-צטר' וואורדען צו פֿעסט בעהויפטעטען פרייזען פֿערקייפֿט. מיטטעל-גאטטונ-גען ווארען ווענינ צוגעפֿיהרט. — וויר נאָטירען: רופֿפֿ- האָכפֿיין 175—195 גולד. פֿיינע 150—170 גול. אָרדינער 120—140 גולד. פֿליימען 270 — 300 גולד. דעטטאָ מיטטעלפֿיין 240—260 גולד. (אללעס פער 56 קילאָ.)

האדערן (פֿעטצען) ווייסע 21—23 גולד. האלבווייסע 17—19 גולדען. קאנצלייא 13 — 14½ גולד. פֿיינפאָר 13—14 גולד. אָרדינער-פאָק 12 — 12½ גולד. בלויע ליינען 12½—14 גולד. קאָטטאָן 5 — 6 גולדען. (אללעס פער 56 קילאָ.)

וויין. דיא געגענווערטיגען וויין-פרייזע זינד פֿאָלגענדע: 1877-ער וויים-ווינע מינדערע גאטטונ-גען 9·50 — 11 גולד. בעססערע 12 — 15 גולד. — 1877-ער שיללער 10—13,50 גולד. 1877-ער ראָט-ווינע 12—25 גולד. יע נאך קוואליטעט. (אללעס פער העקטאָליטער.)

פעסטער שלאכטפֿיעה-מארקט. ביי דעם אם 15-טען ד. מ. היער אבגעהאלטענען פעסטער וואָכענ-מארקטע וואורדען 5185 שטיק גראָס- אונד 1943 קליינ-פֿיעה צו מארקטע געבראכט. היעפֿאָן וואורדען פֿערקויפֿט: 40 שטיק שטיערע, פער שטיק פֿאָן 60 — 160 גולדען. — 3694 אָכסען דאס פאאר פֿאָן 210—440 גולד. 753 קיהע דאס פאאר פֿאָן 115—200 גול. 211 מעלק-קיהע דאס שטיק פֿאָן 70—180 גול., 45 שטיק ביפֿפֿעל דאס פאאר צו 125—195 גול., 298 שטיק קעלבער דאס שטיק פֿאָן 25—35 גול. 1645 שטיק שאָפֿע דאס פאאר 13 — 15 גול. פרייזע פער 100 קילאָ: אָכסענ-פֿלייש 46 — 51 גולדען קוה-פֿלייש 44—49 גול., קאלב-פֿלייש 80—120 גולד. — ביפֿפֿעל-פֿלייש 38—40 גולד.

לאָטטאָ-ציעהונג פֿאָם 14-טען נאָוועמבער 1877.

בריגן 87 19 3 63 41

קורז-טאבעללע פֿאָם 15. נאָוועמבער

געלד-קורז

	פֿל.	קר.
זילבער-אגיא	106	10
דוקאטען	5	69
קפטערווייך-אונגארישעס 8 גולדען גאלד-שטיק (20 פֿראנקס)	9	59
נאפאלעאנדאר	9	59
דייטשע רייכסבאנקנאטען	58	95
20 מארקשטיק	11	78
פאפיער רובעל	1	20

לאָזע.

	פֿל.	קר.
1839-ער ראָטהשילד-לאָזע גאנצע	302	50
דעטטאָ פֿינפֿטעל	302	50
1854-ער 4 פראָצענטיגע שטאאטס-לאָזע	107	—
1860-ער " " גאנצע	112	—
דעטטאָ " פֿינפֿטעל	121	25
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	138	—
דעטטאָ " 50 "	137	50
באָדען-קרעדיט-לאָזע	25	—
טייסס-לאָזע	15	—
קרעדיט-לאָזע	163	—
דאָנאו-לאָזע צו 40 גולדען	28	50
דאָנאו-דאמפֿשיפֿפֿ-לאָזע	91	50
איננסבריקער לאָזע	17	—
קלעגלעוויטש " צו 10 גולדען	12	75
קראָאָטען " 20 "	14	75
אָפֿנער " 40 "	28	75
פאלפֿי " 40 "	27	—
רודאלפֿס-לאָזע " 10 "	13	50
סאלם-לאָזע " 40 "	39	75

לאָזע.

	פֿל.	קר.
וואלצבורגער לאָזע צו 20 גולדען	15	—
פֿעסט. נאָנאַיס " 40 "	29	—
סטאניסלויער " 20 "	20	50
פריעסטער " 100 "	120	—
דעטטאָ " 50 "	60	—
וואלדשטיין " 20 "	22	—
ווינדישגרעטצער " 20 "	27	50
אונגארישע פרעמיענלאָזע צו 100 גולד.	79	25
דעטטאָ צו 50 גולדען	79	—
וויענער לאָזע	90	—

ווערטה-פאפיערע.

	פֿל.	קר.
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	78	25
טעמעשוואר-באנאטער	77	—
זיעבענבירגישע	74	70
גאליציש	86	—
בוקאָווינער	82	—
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	97	75
ווייגארטען-אבלאָזונגס-אבליגאציאָנען	76	—
פפאנדבריעפע דער אונגארישען באָדענקרעדיט צו 5 איינהאלב פראָצענט	92	50
דער אונגארישען היפאָטהעקען באנק צו 5 איינהאלב פראָצענט	79	50
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדענקרעדיט-אנשטאלט צו 5 אונד איינהאלב פראָצענט	—	—
דעטטאָ צו 6 פראָצענט	—	—
דער פעסטער קאָממערציאל-באנק	89	75

פֿרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פֿריכטע		קוואליטעט פער העקטאָל.	פער 100 קילאָגר.
ווייצען	נייער באנאטער	—	—.——.—
"	"	75	10.26—10.30
"	"	76	10.40—10.55
"	"	77	10.75—10.90
"	"	78	11.05—11.15
"	"	79	11.25—11.35
"	"	80	11.40—11.50
"	טהייס	—.	—.——.—
"	"	75	10.45—10.70
"	"	76	10.75—10.90
"	"	77	11.10—11.25
"	"	78	11.35—11.50
"	"	79	11.55—11.60
"	"	80	11.70—11.80
"	פעסטער באָדען	—	—.——.—
"	"	75	10.20—10.30
"	"	76	10.40—10.50
"	"	77	10.55—10.60
"	"	78	10.65—10.70
"	"	79	10.75—10.90
"	"	80	10.95—11.05
"	וויעסעלבורגער	—	—.——.—
"	"	75	10.35—10.60
"	"	76	10.65—10.80
"	"	77	14 — -11.10
"	"	78	11.25—11.40
"	"	79	11.45—11.50

פֿריכטע	קוואליטעט פער העקטאָל.	פער 100 קילאָגר.
קאָרן	72	7.70—7.40
נערסטע מאלץ	62	8.75—7.75
נערסטע פוטטער	62	7.33—7.15
האפער	41	6.70—6.60
קוקורוץ באנאטער		7.75—7.70
אנדערער	73	7.70—7.65
הירזע		6.50—6.25

		פער 100 קילאָגראממע
ווייצען	פער אָקטאָבער	—.—
"		—.—
"	פריהיאהר	10.70
קוקורוץ		7.15
נערסטע		—.—
האפער	פריה-יאהר	7.—
"		—.—
רעפס		—.—

באללען-מעהל

	פֿל. קר.
נומער 0	23 25
" 1	22 75
" 2	22 —
" 3	21 25
" 4	20 75
" 5	19 60
" 6	18 —
" 7	16 —
" 8	15 —
" 8½	— —
ספיריטוס: ראָהע פעסטער פֿאבריקס-ספֿיריטוס	39.50
" ראפֿפֿינירטער	36.50

Eigenhütmer u. verantwortlicher Redakteur M. REIS

Budapest, 1877, Druck v M Burian, Marokkanerhof.

שטרעבען זיך דיא פֿאָרטשריטטלער, איהרעם סעמינארע דען טיטעל „לאנדעס-ראבבינער-שולע“ בייצולעגען, דאמיט דיא אָרטהאָדאָקסען אן דיעזער אנשטאלט וועניגער אנשטאָס נעהמען. הייטע איזט דיעזער טיטעל וואָהל ניכט בערעכטיגט, דא דיא אנשטאלט נונמעהר איין ווירקליכעס „סעמינאר“ בילדעט. אללײן העטטען דיא אָרטהאָדאָקסען זיינערצייט איינגעווילליגט, דא ווירדע מאן ווירקליך נור איינע „לאנדעס-ראבבינער-שולע“, ניכט אבער איין „סעמינאר“ עררייכטעט האבען. — דאָך דיא אָרטהאָדאָקסען וואָללטען ניכט פֿאָן איינער ישיבה וויססען, אין וועלכער וועלטליכע געגענשטענדע אונטעררייכטעט ווערדען זאָללען. נון אויך דיעזעס איזט זאכע דער „איבערצייגונג“, איבער וועלכע וויר ניכט שפּרעכען מאָגען. אום זאָ בעפֿרעמדענדער איזט עס אבער, ווען דיא אָרטהאָדאָקסען נונמעהר ביים קאָניגע זיך ערווירקען וואָללען, דאס איינע דערארטיגע לאנדעס-ראבבינער-שולע אויף קאָסטען דעס שולפֿאָנדעס אינס לעבען גערופֿען ווערדע! וויר גלויבען וואָהל ניכט, דאס דיעסבעציגליך דיא רעליגיאָזע איבערצייגונג ביי דען אָרטהאָדאָקסען פּלאָטצליך איינע זאָלכע „וואנדלונג“ ערליטטען. וויר דענקען אונס דאהער דיא זאכע פֿאָלגענדערמאסען: דיא אָרטהאָדאָקסען זינד עבען ניכט ג ע ג ע ן אללע בילדונג. אללײן מיט דען פֿאָרטשריטטלערן וואָללטען זיא ניכט געמיינזאם איינע לאנדעס-ראבבינער-אנשטאלט האבען, ווייל דיעזע אונטער איינפֿלוס דער פֿאָרטשריטטלער מיט דער צייט דעננאָך אין איין „סעמינאר“ אומגעשטאלטעט ווערדען קאָננטע. זיא האבען דאהער געווארטעט, ביז דיא פֿאָרטשריטטלער איהר „סעמינאר“ האבען ווערדען. דא דיעס בערייטס דער פֿאלל, דא ווערען זיא גערנע בערייט, אן דיא עררייכטונג איינער „לאנדעס-ראבבינער-שולע“ צו שרייטען, דיא אויסשליעסליך אונטער דעם איינפֿלוסע פֿאָן אָרטהאָדאָקסען שטעהע, דאמיט מאן געוויס זייא, דאס דיעזעלבע ניע אין איין „סעמינאר“ פֿערוואנדעלט ווערדע! — דיעזע פּאָליטיק וועהרע אללערדינגס איינע ריכטיגע. עס פֿראגט זיך נור: אָב הייטע נאָך דאס נאָטהיגע געלד צור עררייכטונג איינער „ראבבינער-שולע“ פֿאָרהאנדען זייא? איין שפּריכוואָרט זאגט: „וועהר פֿריהער קאָממט, דער מאהלט פֿריהער!“ נון זינד אבער דיא פֿאָרטשריטטלער מיט איהרעם „סעמינארע“ פֿריהער געקאָממען, אלס דיא אָרטהאָדאָקסען מיט איהרער „לאנדעס-ראבבינער-שולע“.

* (ד א ר ף א י י ן „ב ח ו ר“ ה י י ט צ ו ט א ג „ס ת ם י י נ ם“ ט ר י נ ק ע ן?) אויס וואיצען ערהאלטען וויר פֿאָלגענדע ציטציגען ציילען: „אין איינעם פעסטער בלאטטע שטאנד יינגסט דיא מעלדונג, דאס איין סעמינאר-שילער אם שבת איין רייבהאָלצעל זיך אנגעצינדעט. נון, דאס וועהרע איין פּלומפּער „חלול שבת“ אָהנע יעדען וויטץ. דא קאנן איך איהנען אבער פֿאָלגענדעס מיטטהיילען: פֿאָר קורצעם רייזטע היער איין „ישיבה בחור“ דורך. ער שאפֿפֿטע זיך אין דען פֿאָרמיטטאגס-שטונדען איין שאָן פּאאר גראָשען. אום דיא מיטטאגס-שטונדע כאם יעדאָך איין היעזיגער פֿראָממער יודע איינעס געשעפֿטעס וועגען אינס כריסטליכע ווירטהסהויז. אבער ווען ערבליקטע ער דא? דער „ישיבה בחור“ זאס אם ווירטהסהויז-טישע אונד טראנק דא גאנץ געמיטהליך זיינען ו ו י י ן! דער יודע שלוג לערם אונד זאגטע אין פֿאללעם אייפֿער: איין „ישיבה בחור“ זייד איהר? ניין! איהר זייד איין „פושע ישראל“! וויא דירפֿט איהר היער „יין נסך“ טרינקען...!“ דער פֿרעמדע בחור קאם יעדאָך ניכט אויס דער פֿאססונג אונד זאגטע לעכעלנד: „האָרט איהר, ר' קרוב! איהר זייד איין „עם הארץ“. דיעזער וויין איזט יא קיין „יין נסך“ זאָנדערן „סתם יינם“. ווארום דארף מאן אבער קיין „סתם יינם“ טרינקען? וועגען בנותיהם, דאס הייסט דאמיט מאן ניכט דיא טאָכטער איינעס ניכט-יודען הייראטהע! נון זעהט איהר, דאס דיעזע געפֿאהר פֿיר מיך ניכט פֿאָרהאנדען. הייטצוטאג זעטצט ניכט איינמאל איין יודע מעהר איינען „בחור“ איין. ווארום זאָללטע אלזאָ איין „גוי“ זאָ דומם זיין? — דא נון פֿיר איינען „בחור“ דיא געפֿאהר „משום בנותיהם“ וועגפֿאללט, דארף ער אויך „סתם יינם“ טרינקען!“ — היעראויס ערזעהען וויר נור איינעס: דער „ישיבה בחור“ לאָסט זיך אויך מאנכעס געגען דיא רעליגיאָן צו שולדען קאָממען, נור דאס ער וועניגסטענס „וויטץ“ האט, וועהרענד איין סעמינאריסט גאנץ „פּלומפּ“ פֿאָרגעהט.

* (א י י ן י ו ד ע נ - מ אָ ר ד ע ר — ע ר ו ו י ש ט.) וויר האבען זיינערצייט געמעלדעט, דאס דיא יידישע פֿאמיליע ווײנבערגער אין טאָרדא (זיעבענבירגען) פֿאָן איינעם מאָרדער איבערפֿאללען ווארדע, דער דען ווײנבערגער געטאָדטעט אונד אנדערע מיטגליעדער דער פֿאמיליע פֿערוואונדעט האט. נון ווירד בעריכטעט, דאס דער מאָרדער ניכט בלאָס ערווישט, זאָנדערן אויך בערייטס פֿאָם טאָרדאער געריכטסהאָף צו 20 יאהרען קערקער-שטראפֿע פֿערורטהיילט וואָרדען זייא. דער מאָרדער, נאמענס עמעריך פאלקאָוויטש, איזט ערסט 19 יאהרע אלט. דערזעלבע איזט אים פאנקאָטא געבירטיג. אים אלטער פֿאָן 15 יאהרען שטארב זיין פֿאטער. דא צאָג דערזעלבע מיט זיינער מוטטער נאָך אראד, וואָ ער דאס קלעמפּנער-האנדווערק ערלערנטע. ער פֿעראיבטע דא יעדאָך מעהרערע דיעבשטעהלע אונד פֿערטיגטע זיך אויך פֿאלשע צייגניססע אויס. ער ווארדע היעפֿיר פֿאָם געריכטע פֿערורטהיילט. פֿאָר אנטריטט דער שטראפֿע געלאנג עס דעם פֿערברעכער יעדאָך צו ענטשפּרינגען. נון כאם ער צו ווײנבערגער נאָך טאָרדא, דער איהן אלס געזעללען אויפֿנאהם. וויא עס שיינט, האטטע ווײנבערגער קעננטניס פֿאָן דעם פֿערברעכערישען פֿאָרלעבען זיינעס געזעללען. זאָ אָפֿט ער מיט זיינעם געזעללען אין שטרייט וואר, דראָהטע ווײנבערגער דעם פאלקאָוויטש, איהם קיינע צייגניססע הערויסצוגעבען. פאלקאָוויטש וואר דאהער אין עוויגער פֿורכט, זיין מייסטער ווערדע איהן נאָך הויזע שיקען אונד דעם געריכטע אויסליעפֿערן. אום זיך אלזאָ זיינע צייגניססע צו פֿערשאפֿפֿען, פֿאסטע ער דען פּלאן, זיינען מייסטער צו ערמאָרדען, וואס איהם לײדער אויך געלונגען איזט. היעראויס פֿאָלגט דיא לעהרע, דאס מאן איינען פֿערברעכער ניכט אינס הויז נעהמע.

* (ד י א פֿ אָ ר ג ע נ ג ע אין פֿ ר א נ ק ר י י ך!) עס איזט איין אונגעוואָהנליכער שטורם, דער אים פֿראנצאָזישען פּארלאמענטע זייט מעהרערען טאגען הערשט. דיעזער שטורם ווירד מאנכעס ניעדערייססען. מאן וויים בלאָס ניכט, וועלכע פּארטייא דיעזעם שטורם צום אָפּפֿער פֿאללען ווערדע. דער פּרעזידענט דעס פּארלאמענטעס, הערר גרעווי, האט נעמליך איינען אנטראג פֿאָלגענדען אינהאלטס איינגעבראכט: „דאס פּארלאמענט מאָגע איינע קאָממיסיאָן ענטזענדען, וועלכע אללע דיא אונגערעכטיגקייטען אונד פֿערגעוואלטיגונגען פּריפֿען זאָלל, דיא זייטענס דער רעגיערונג אנלעסליך דער יינגסטען דאָרט שטאטטגעפֿונדענען פּארלאמענטס-וואהלען פֿעראיבט ווארדען. אונד וואס שטעהט דא צו ערווארטען? — עס ווירד זיך הערויסשטעללען, דאס דיא רעגיערונג קיינען איינציגען איהרער לייטע ביי דען וואהלען העטטע דורכזעטצען קאָננען, ווען זיא אויף דיא וועהלער קיינען געזעטץ-ווידריגען דרוק אויסגעאיבט! פֿרייליך, דער מארשאלל מאק מאהאָן איזט עבען זאָ „אונפֿעראנטוואָרטליך“ אלס איין מאָנארך. איהם קאנן היעביי פּערזאָנליך ניכטס געשעהען. אללײן זיינע מיניסטער ווערדען אללע, גלייך דען פֿליעגען, פֿאללען מיססען. איזט דיעס אבער געשעהען, דאנן קאנן מאק מאהאָן שאָן „אויס שאנדע“ פֿאָר דעם געגענווארטיגען פּארלאמענטע זיינע שטעללונג ניכט בעהויפּטען. דא גיבטס פֿיר איהן נור צ ו ו י י א וועגע: ענטוועדער ער לאָסט זיינע מיניסטער פֿאללען, וואָדאנן אויך ער אבדאנקט, אָדער ער לאָסט דאס פּארלאמענט צום צווייטענמאלע אויפֿלאָזען, אום אים

דיא ער ניכט רעכט געקאננט. אבער זאלמע מערקטע דיעס אונד בעגאנן דאהער נייערדינגס:

„דוא דארפֿסט מיך צוהאָרען, טהייערער מענדל! צווייא יאהרע וואר עס, נאכדעם אונס גאָטט יושע אונד עלקע וועג-גענאָממען, דאס מאן אויך דאס ערדע געמישה דיינעם פֿאטערס יחזקאל ערקאננטע. עס וואר אם „שבת פֿאָר פּסח“. דער ווינטער וואר איין זעהר הארטער געוועזען. וויר מוסטען דאס אייז אויפֿהויען, אום וואססער צום „מצות“-באקען צו האבען. אבער אם פֿרייטאג איזט דאס וואססער גאר זעהר געשטיעגען. דיא ווייכסעל איזט אויפֿגעגאנגען אונד האט גאנצע דאָרפֿער מיט זיך געריססען. אויף דעם אייזע קאמען הייזער געשוואָממען, פֿאָן דענען בלאָס דאס שטראָה-דאך הערויסגעזעהען ווארדע. אם „שבת הגדול“ נון פֿאָר דער „דרשה“ שטאנד אונזערע גאנצע „קהלה“ אן דער ווייכסעל, וואָ מאן בעטטען אונד קינדער-וויעגען צווישען דעם אייזע האט שווימען געזעהען. מיט איינעם מאלע האט זיך איין געשרייא ערהאָבען, דאס גאָטט אים זיעבענטען הימעל העטטע זיך ערבארמען מאָגען. פֿאָן אָבען הערעב קאם דאס שטראָה-דאך איינעס בויערן-הויזעס צו שווימען. וואָ דער רויך-פֿאנג געוועזען, שטאנד אויף איינעם ברעטטע איין בויערן-ווייב מיט איהרען צווייא קינדערן. „העלפֿעט, איהר גוטען יודען!“ שריע דאס פֿערצווייפֿעלטע ווייב. דאָך דא וואר אן איינע מענשליכע הילפֿע ניכט צו דענקען. אויף איינמאל קאָממט יחזקאל גבור, דער פֿרייטאג וועגען „מצות“ אין דער „קהלה“ געקאָממען, מיט איינער מעכטיגען לייטער אויף דעם ריקען, אן דער זעכס בויערן גענוג צו טראגען העטטען. ער ווארף דיא לייטער אין דיא ווייכסעל אויף דיא אייז-שטיקע אונד דאנן גינג ער אויף דער לייטער פֿאָן איינעם שטיק אייז צום אנדערן. אבער דאס אייז שטיעס דיא לייטער אימטער ווייטער אבווערטס. דיא גאנצע קהלה לייפֿט אם אופֿער נאָך ביז ווייט, ווייט איבער דען „תחום שבת“ הינויס. אונד מאן האט געוויינט אונד מאן האט צום אללמעכטיגען געבעטען, דאס ער דען עדלען גבור רעטטען מאָגע. דאָך יחזקאל האלף דעם ווייבע, האלף דען צווייא קינדערן אויף דער טאָדעס-געפֿאהר. לײדער יחזקאל גבור ווארד אבער דאנן זאממט דער לייטער פֿאָן איינעם גראָסען שטיק אייז פֿאָרטגעריססען. — וואס זאָללטען וויר רעדען, וואס זאָללטען וויר זאגען. עס וואר פֿאָן גאָטט, געלאָבט זייא ער, זיין ווילע איזט הייליג. דיין פֿאטער יחזקאל גבור האט „מקדש השם“ געוועזען (דען נאמען גאָטטעס פֿערהערליכט), אללע „גוים“ האבען געזעהען, וויא עדעל איין וואהרער יודע זיין קאנן. אם ערסטען טאג פֿאָן „חול המועד“ האט מאן זיינען טאָדטען קאָרפּער ביים דאָרפֿע גאָווא אויפֿגעפֿונדען. מאן האט איהן אין גראָסען עהרען צו „קבר ישראל“ געבראכט. ער האט זיינען לאָהן ערהאלטען אים ליכטיגען „גן עדן“ פֿיר זיין פֿראָממעס האנדעלן!...“

מענדל האָרטע דא קיין נייעס. דיא טאָדעס-ארט זיינעס פֿאטערס וואר איהם ניכט אונבעקאננט געבליעבען. דאָך עמפּפֿאנד ער איינען האָהען גראד עדלען שטאָלצעס, אלס דיא העלדענמיטהיגע טהאט זיינעס פֿאטערס זאָ לעבהאפֿט געשילדערט ווארדע. ער פֿאנד איינע זאָלכע טאָדעס-ארט בענײדענסווערטה. אים אנדענקען אן דיעזען עדלען פֿאטער דרענגטען זיך טהרענען אין דיא אויגען מענדלס אונד פֿלאָסען רייכליך איבער זיין געזיכט. זאלמע מערקטע דיעס אונד ליעס איהם שטיללשווייגענד צייט, דאמיט ער אין דען טהרענען איינע ערלייכטערונג זיינעס שמערצעס פֿינדע. אינצווישען איזט דער מאָרגען הערײנגעבראָכען. מענדל ריכטעטע זיך נון עמפּאָר. דא וואנדטע זיך זאלמע ווידער צו איהם אונד זאגטע:

„יעטצט מענדל, ווייסט דוא, וויא גוט אונד פֿראָם דיינע מוטטער עלקע געוועזען. יעטצט ווייסט דוא אויך, וויא דיין פֿאטער יחזקאל איין „גבור“ געוועזען, דער שטארק וואר, אום צו טהון, וואס גוט איזט אין דען אויגען גאָטטעס. יעטצט זיעהסט דוא, וויא דיר גאָטט אין דעם „זכות“ דיינער עלטערן אימטער ביי געשטאנדען. גאָטט איזט יא איין פֿאטער דער יתומים. ער האט אויך דיר איינען העלפֿער געזענדעט פֿאָן דיינער קינדהייט אן ביז אויף דען הייטיגען טאג. נאָך דעם טאָדע דיינעס פֿאטערס בין איך נעמליך צו דער גראָסמוטטער מלכה געגאנגען, אום מיך פֿאָן איהר „בענשען“ צו לאססען. דאמאלס ווארען איהרע אויגען נאָך ליכט אונד העלל. דאמאלס לעבטע אויך נאָך איהרע טאָכטער פֿיימעט מיט איהרעם מאננע ר' נחמן, איהר אנדענקען זאָלל געזעגנעט בלייבען. דא פֿיהרטע זיא מיך אין איין נעבען-צימער, וועלכעס פֿאָלל וואר מיט היילינען ספֿרים. זיא גאב מיר איין קליינעס מעססער אין דיא האנד אונד זאגטע צו מיר: „זאלמע! שנייד' אב דיא אכטע פּערל פֿאָן מיינער קאָפּף-בינדע!“ — דא בעטראכטעטע איך דיא טהייערע בינדע. אויף דער רעכטען זייטע ווארען נאָך פֿינפֿצעהן פּערלען געוועזען. אויף דער לינקען זייטע פֿעהלטען שאָן זיעבען פּערלען, אונד נון זאָללטע איך אויך דיא אכטע אבשניידען...“

(פֿאָרטזעטצונג פֿאָלגט.)

פֿערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (דער קאָניג, די א רבנים אונד די א בחורים.) איבער דען בעזוך דעם קאָניגס אים היעזיגען ראבבינער-סעמינאר האבען וויר אין פֿאָריגעם בלאטטע איינען איינפֿאַכען טראָקענען בעריכט אָהנע יעדע בעמערקונג געבראכט; היינטע וואָללען וויר נון דיעזעס ערייגניססע איינינע בעטראכטונגען ווידמען. עס איזט איין „ערייגניס", וועלכעס פֿיעללייכט זיידעם די וועלט שטעהט, ניכט פֿאָרגעפֿאללען; דאס איין קאָניג איינע ישיבה אין האָכסט אייגענער פערזאָן בעזוכטע אונד אין לייטזעליגער וייזע אן די בחורים פֿערשיעדענע פֿראגען ריכטעטע. — פֿרייליך הייסט דיעס ניכט מעהר „ישיבה", זאָנדערן „סעמינאר", אונד די „בחורים" הייסען יעטצט „סעמינאר-שילער" אָדער „ראבבינאטס-קאנדידאטען"; אבער אללי דיעזע מאָדערנען טיטעל אלליין האבען זיכער ניכט דען קאָניגליכען בעזוך בעאיינפֿלוסט, דער קאָניג אינטערעסירטע זיך בלאָס פֿיר איינע אנשטאלט, אין וועלכער יידישע וויססענשאפֿטען געלעהרט ווערדען. ער בעעהרטע דיאזעלבע מיט זיינעם בעזוכע אונד ערקונדיגטע זיך איינגעהענד איבער דאס וועזען דערזעלבען. דער פֿיינע אונד צארטע אונטערשיעד צווישען „סעמינאר" אונד „ישיבה" ווארדע דעם קאָניג זיכער ניכט ערקלערט, דער גערעכטפֿערטיגטע גרונד, ווארום די אָרטהאָדאָקסען דעם סעמינאר פֿיינדליך זינד, ווארדע דעם קאָניג געוויס ניכט מיטגעטהיילט; דער קאָניג קאם בלאָס אין בעסטער אבזיכט, אום דאס יודענטהום אונד דעססען וויססענשאפֿט צו עהרען, וואס געוויס ביי א י ע ד ע ם יודען איין פֿריידיגעס געפֿיהל הערפֿאָררופֿען מוס. דער קאָניג וואר געוויסערמאסען דער איינענטליכע גרינדער דיעזער אנשטאלט, ער שענקטע איינע מילליאָן גולדען דען אונגארישען יודען צום „קולטוס אונד אונטערריכט", אונד ער העטטע זיכער מעהר פֿריידע דאראן, ווענן א ל ל ע יודען אונגארנס הינזיכטליך דער פֿערווענדונג דיעזעס „אונטערריכטס-געלדעס" איבעראיינגעשטיממט אונד איינע לעהר-אנשטאלט אָדער „ישיבה" אים שטרענגסט יידישען זיננע ערריכטעט העטטען. דער קאָניג האט עס מיט זיינען יידישען אונטערטהאנען געוויס גוט געמיינט, אונד איזט זיכער ניכט דאפֿיר „פֿעראנטוואָרטליך", דאס אים „קאָנגרעססע" די פֿאָרטשריטטס-פארטייא אין דער מעהרהייט וואר, אונד דאס יעטצט אים זיינעם געשענקטען „אונטערריכטס-געלדע" איין ראבבינער סעמינאר אים זיננע דעם „פֿאָרטשריטטעס" ערריכטעט ווארדע. וויר וואָללען יעטצט דאהער פֿאָן פֿאָרם אונד וועזען דעם סעמינארס אבזעהען, וויר וואָללען פֿיר דען איינענבליק דען שמערץ פֿערגעססען, וועלכען די ערריכטונג דעם סעמינארס דען פֿראָממען יודען פֿערארזאכט; וויר וואָללען יעטצט בלאָס זאגען: אונזער קאָניג קאם אין גוטער אונד טרייער אבזיכט, אום איינע ראבבינער-אנשטאלט צו בעזוכען אונד היעמיט די יידישע וויססענשאפֿט צו עהרען. אם לענגסטען פֿערווייללטע דער קאָניג אין דער „ביבליאָטהעק", וואָ די פֿיעלען אונד גראָסען ספרים-קאסטען שטעהען. ער בעוואונדערטע די פֿיעלען גראָסען גמרות, רי"ף אונד רמב"ם, די פֿיעלען ראשונים ואחרונים, אונד ליעס זיך דען וועזענטליכסטען אינהאלט דערזעלבען ערקלערען. דער קאָניג זאגטע: „די גאָטטליכע לעהרע איזט גראָס אונד ערהאבען, אונד קיין מענשען-לעבען גענוגט, אום זיא דורכצופֿאָרשען!" דער קאָניג אונטערהיעלט זיך מיט דען דאָרטיגען רבנים אונד בחורים וויא איין פֿאטער מיט זיינען קינדערן אין לייטזעליגער וייזע. דער קאָניג שפראך נון די האָפֿפֿנונג איוס, דאס אין דיעזער אנשטאלט אייך די ליעבע צום פֿאטערלאנדע בעפֿאָרדערט ווירד, אונד פֿערשפראך דערזעלבען זיינע פֿערנערע אונטערשטיטצונג. — נון, נאכדעם דיעזער קאָניגליכע בעזוך פֿאָריבער איזט, וואָללען וויר יעטצט ווידער דען „געגענזאטץ" הערפֿאָרטרעטען לאססען אונד זאגען, דאס מיט דער ערריכטונג דיעזעס ראבבינער-סעמינארס איינע גראָסע אונגערעכטיגקייט אונד איין בעדייטענדער שאדען דען אָרטהאָדאָקסען צוגעפֿיגט ווארדע. די ערריכטונג דעם סעמינארס קאָננטען די אָרטהאָדאָקסען ניכט פֿערהינדערן, דא נון דיעס געשעהען אונד דאס סעמינאר אויף קאָסטען דעם פֿאָם קאָניגע אללען יודען געשענקטען אונטערריכטס-געלדעס בעשטעהט, זאָ זאָללטע וועניגסטענס דיעזעס געלד געטהיילט אונד דען אָרטהאָדאָקסען איהר טהייל הערויסגעגעבען ווערדען! דאס סעמינאר פֿערשלינגט דען גראָסטען טהייל דעם געלדעס, אָהנע דאס די אָרטהאָדאָקסען היעפֿאָן דען מינדעסטען נוטצען העטטען. יענע מילליאָן אונטערריכטס - געלדע, וועלכע היינטע דורך די פֿיעליעהריגען צינזען אויף צווייא מילליאָנען העראנגעוואכסען איזט, זאָללטע יעטצט גאנץ איינפֿאך זאָ געטהיילט ווערדען, דאס די אָרטהאָדאָקסען איהרע מילליאָן צו אייגענען אונטערריכטס-צוועקען הערויסבעקאָממען זאָללען. די אָרטהאָדאָקסען זאָללטען איינע זעלבסטשטענדיגקייט אים אונטערריכטס-וועזען מיט אייגענען שול-בעהאָרדען אונד שול-ראַטהען האבען. אין פרעסבורג קאָננטע איינע גראָסארטיגע אָרטהאָדאָקסע לאנדעס-ישיבה עבענפֿאללס אויף קאָסטען יענעס אונטערריכטס-געלדעס ערריכטעט ווערדען.

מאן האט בערייטס דעם קולטוס-מיניסטער דיעזען פלאן פֿאָרגעלעגט, אונד ער אנטוואָרטעטע, ער מיססע ערסט די לאנדעס-קאנצלייא אונד די רעליגיאָנס-געמיינדען אום איהר גוטאכטען היעריבער בעפֿראגען. נון, דיעזע אנגעלעגענהייט ווירד יעטצט באלד אייך פֿאָר דען אונגארישען רייכסטאג געלאנגען, אונד דיעזער ווירד זיכערליך דאס רעכט דער אָרטהאָדאָקסען אנערקעננען אונד איהרעם בערעכטיגטען וואונשע נאכקאָממען. — צום שלוסע אונזערעס פֿאָריגען בלאטטעס האבען וויר אים פרעסבורג איינע דעפעשע מיט פֿאָלגענדער מעלדונג ערהאלטען: „איבער די איידיענץ דער איזראעליטישען קולטוסגעמיינדע-פֿערטרעטונג ביי אונזערעם קאָניגע, ווירד פֿאָלגענדעס טעלעגראפֿירט: די פרעסבורגער אָרטהאָדאָקסע קולטוס-געמיינדע-פֿאָרשטעהונג האט ביי דער איידיענץ די טהיילונג דעם שול-פֿאָנדעס (דעם אונטערריכטס-געלדעס) ערבעטען אונד בעדינגונגסווייזע צוזיכערונגען ערהאלטען. די פרעסבורגער אָרטהאָדאָקסע געמיינדע בעאבזיכטיגט, איהרע ראבינאטס-שולע (ישיבה) צו ערווייטערן אונד איסער דען יידישען אייך וועלטליכע וויססענשאפֿטען אונטערריכטען צו לאססען, וואָצו דער פֿאָנד אין אנשפרוך צו נעהמען איזט. איבערהויפט וואָללען די אָרטהאָדאָקסען איהרע אייגענען שול-בעהאָרדען אונד שול-ראַטהע. בעציגליך דיעזער איהרער ביטטע ביים קאָניגע ווארדע איהנען בעדייטעט, דאס דער אונגארישע רייכסטאג געוויס נאך רעכט ענטשיידען ווירד, צופֿאָר ווערדען אבער אייך די לאנדעס-קאנצלייא אונד די רעליגיאָנס-געמיינדען דורך דאס קולטוס-מיניסטעריאום אום איהר גוטאכטען בעפֿראגט." — וויר מאָכטען היעצו נור פֿאָלגענדעס בעמערקען: אים קאָנגרעססע וואר די פֿאָרטשריטטס-פארטייא געניגט, דאס סעמינאר מיט מעננערן צו בעזעטצען, צו דענען די אָרטהאָדאָקסען פֿאָללעס פֿערטרויען האבען. די אָרטהאָדאָקסען יעדאָך זאגטען: יענע מעננער, וועלכע איינע שטעללע אם סעמינאר אנגעהמען, האבען יא היעדורך דאס פֿערטרויען דער אָרטהאָדאָקסען יודען איינגעביסט, נאכדעם איין סעמינאר מיט דעם גייסטע דעם אלטען יודענטהומס אונפֿעראיינבאר! נון אין זאכען דער רעליגיאָזען איבערצייגונג לאָסט זיך עבען ניכט פֿיעל שטרייטען. אים אבער „עהרליך" צו זיין, וואר עס דער פֿאָרטשריטטס-פארטייא אים קאָנגרעססע ניכט אום דען נאמען „סעמינאר" צו טהון. זיא וועיען מיט דער ערריכטונג איינער „לאנדעס-ראבבינער-שולע", אין דער נעבסט דען יידישען אייך וועלטליכע וויססענשאפֿטען אונטערריכטעט ווערדען זאָללטען, גאנץ צופֿריעדען געוועזען. יא, אייך היינטע בע-

---

פֿאָלליעטאָן.

מענדל גבור.

(7-טע פֿאָרטזעטצונג.)

„אלס נון ווידער איינע האָכצייט אבגעהאלטען ווארדע (ערצעהלטע זאלמע ווייטער), דא בעפֿאנד איך מיך עבענפֿאללס אויף דעם „בית החיים" אונד דאכטע אין מיר נאך: וויא דאָך אללי די לייטע זיך ווידער יונגע ווייבער נעהמען . . . דא פלאָטצליך זעהע איך דיינען פֿאטער יחזקאל גבור הערייגקאָממען. ער גינג זעהר געביקט מיט דעם קאָפּפֿע; איך זאגע דיר: זעהר, זעהר געביקט. ער שטעללטע זיך אן דאס גראב דיינער מוטטער עלקע, ער ביקטע זיך דאָרט טיעף ניעדער אונד וויינטע . . ."

אין מענדל צוקטע עס וועהרענד דיעזער שילדערונג נאר געוואלטיג, זיין גאנצעס וועזען וואר טיעף ערגריפֿפֿען. איין טהרענען-שטראָם בראך אויס זיינען אויגען הערפֿאָר. עס וואָרען די ערסטען שמערצענס-טהרענען מענדלס, אבער עס וואָרען אויך די טהרענען איינעס שטארקען מאננעס, די נור דאמאלס הערפֿאָרברעכען, ווענן זיין גאנצעס איננערע מאכטיג ערשיטטערט ווירד. אלס ער זיך ווידער איין וועניג פֿאסטע, זאגטע ער: „גוטער ר' זאלמע! גאָטט דער געלאָבטע אים זיעבענטען הימעל אלליין איזט צייגע, וויא פֿיעל איהר מיר היינטע גוטס טהוט. איך ביטטע אייך, רעדעט נור ווייטער, רעדעט דאָך, דענן איך שמאכטע נאך אייערען וואָרטען." —

„ניכט נור איינמאל (בעגאנן זאלמע פֿאָן נייעם), האבע איך דיינען פֿאטער אם גראבע דיינער מוטטער געזעהען, איך האבע איהן אויך שפעטער אָפט דאָרט געזעהען. ער איזט איממער אינס „בית החיים" געקאָממען, ווענן אין דער קהלה עטוואס איינע „שמחה" (פֿריידע) וואר, דא דאמאלס ניעמאנד אין דען פֿריעדהאָף געהט. ער גלויבטע, ביי זאָלכען געלעגענהייטען פֿאָן ניעמאנדעם בעמערקט ווערדען צו קאָננען. ער ווירד עס מיר אויף יענער וועלט פֿערצייהען, דאס איך איהן בעאָבאכטעט האבע, אָבוואָהל ער אונבעמערקט בלייבען וואָללטע. איך האבע היעדורך עבען דיינע מוטטער ע ל ק ע קעננען וואָללען, וועלכע האַרט אן מיינע יונגע ליעגט, די זיא אים לעבען עבענפֿאללס ניכט געקאננט. — יא, איך האבע געזעהען אונד וויים, דאס זיא גוט אונד פֿראָם געוועזען; איך זאגע דיר מענדל, דיינע מוטטער איזט זעהר גוט, זעהר פֿראָם געוועזען. זיא איזט ווערטה, מיינער יונגע נאכבארין צו זיין דאָרט דרויסען אויף דעם „בית החיים", אונד איהרע זעעלען זינד געוויס בייזאממען אים ליכטיגען „גן עדן." —

מענדל פֿיהלטע זיין גאנצעס וועזען ערשיטטערט. אונד דאָך טהאט עס זיינעם הערצען אונענדליך וואָהל, דאס לאָב זיינער מוטטער אנצוהאָרען, אונד צו ערפֿאהרען, וועלכען שמערץ זיין פֿאטער אם גראבע דער מוטטער עמפּפֿונדען האטטע. ער נאהם זיך דאהער צוזאממען אונד פֿראגטע: „ר' זאלמע, זאגט מיר דאָך, האבט איהר דענן מיט מיינעם פֿאטער, זיין אנדענקען זייא געזעגנעט, ניע געשפּראָכען אויף דעם בית החיים אָדער אנדערסוואָ? —"

„ניין, מענדעל (ערווידערטע זאלמע). איך האבע מיט דיינעם פֿאטער ניע געשפּראָכען. איך וויל דיר די וואהרהייט זאגען, איך האבע פֿאָר איהם פ ו ר כ ט געהאבט. איך האבע עס איהם אנגעזעהען, דאס ער'ס ניכט ווינשע, דאס יעמאנד וויססע, וואס אין זיינעם הערצען פֿאָרגעהע. אויך מיט דען לייטען אין דער „קהלה" האט ער ניכט גערן געשפּראָכען. ער וואר איבערהויפט קיין פֿריינד דער קהלה. דיינע מוטטער, די פֿראָממע עלקע, האט ער אוים איינעם דאָרפֿע געהייראטעט. ער האט ניכט אין דער „קהלה" געלעבט, זאָנדערן ביי דען בויערן אויף דען דאָרפֿערן. איינמאל האט ליב צאָדעק אויף איהן איין „בלבול" אויסגעשפּרענגט, וואָפֿאָר דער הייליגע יעדעס יידיש קינד הישען מאָגע. ער האט אויסגעשפּרענגט, דאס דיין פֿאטער ביי איינעם בויערן טריפֿה-קעז גענאססען האבע. דאמאלס העטטע דיין פֿאטער אוים צאָרן באלד זיין „תקיעת כף" געבראָכען, דענן ער האט דעם ליב צאָדעק פֿיר דיעזע פֿערלייםדונג 2 אָהרפֿייגען געבען וואָללען, דאס איהם פֿיר אללע צייטען די לוסט פֿערגאנגען ווערע, איינען יודען „חושד" צו זיין. דאָך זיינע פֿראָממיגקייט היעלט איהן דאפֿאָן אב, זיין „תקיעת כף" צו ברעכען, דא ער יא די האנד געגעבען האטטע, ניע אין איינע שלעגערייא זיך איינצולאססען. זייט יענער צייט איזט ער זעלטען אין די „קהלה" געקאָממען. ווענן ער געקאָממען איזט, וואר ער בלאָס ביי דער אלטען טאָלצע, ביי דער דוא נאך דעם טאָדע דיינער מוטטער אין קאָסט וואָרסט. ניין, ניין, מענדל איך האבע מיט דיינעם פֿאטער ניע געשפּראָכען. דאס וואר אבער אויך גאר ניכט נאָטהיג. איך האבע יא גענוג געזעהען, אלס ער מיט געביקטעם קאָפּפֿע אם גראבע דיינער מוטטער, דער גוטען אונד פֿראָממען עלקע, געוויינט . . ."

דער ברוסט מענדל'ס ענטשטראָמטע איין טיעפֿער זייפֿצער. עס קאם דיעזער זייפֿצער אוים דער טיעפֿסטען טיעפֿע זיינעס הערצענס. ער עמפּפֿאנד איין וועהמיטהיג-פֿריידיגעס געפֿיהל ביי דער שילדערונג זיינער עלטער,